

Europejski *Critical Raw Materials Act* – jakie zmiany dla prawa geologicznego i górniczego w Polsce może przynieść projektowane rozporządzenie w sprawie surowców krytycznych?

Piotr Marian Wojtulek^{1,2}, Sławomir Mazurek³

P.M. Wojtulek

S. Mazurek

The European Critical Raw Materials – how changes resulting from the proposed regulation of critical raw materials may affect Polish geological and mining law. *Prz. Geol.*, 72: 5–12.

A b s t r a c t. The Critical Raw Materials Act, the draft of which has been adopted by the European Parliament, has the potential to become the first legal act of the European Union with direct application in the Polish legal system, as well as in the legal systems of other EU member states, which concerns issues traditionally related to geological and mining law. The legal regulations provided in the draft of this regulation propose the introduction of strategic projects, the European Council for Critical Raw Materials, and national exploration programmes. These institutions are intended to help in achievement of the main objective of the European Union, which is to increase the Community's independence in terms of access to those raw materials

important in building a modern economy at increased risk to supply disruptions. Taking into account the fact that the formulation of law in terms of geology and mining in EU Member States has been traditionally their exclusive competence, the Critical Raw Materials Act may become the first source of European law that will directly intervene in this sphere of legislation. This is consistent with the general trend of taking over national competences by the European Union institutions in the field of public administration (Europeanization of administrative law).

Keywords: critical resources, strategic resources, mineral resources management, European Union, law in geology and mining

Światowa gospodarka znajduje się w fazie bezustannych zmian, co wiąże się m.in. z przekształceniami w strukturze popytu na surowce mineralne, które są wykorzystywane w procesach produkcyjnych. W historii gospodarki można dostrzec różne okresy rozwoju odznaczające się znacznym popytem na niektóre typy surowców mineralnych, a na ostatnie zmiany w tym zakresie doniosły wpływ transformacja energetyczna (Gawlik, 2018; Chang i in., 2023). Zmieniająca się struktura popytu w odniesieniu do surowców mineralnych i wykształcenie się liderów produkcji niektórych z nich spowodowały istotne turbulencje w dotąd coraz bardziej globalizującej się światowej gospodarce. O ile procesy globalizacji prowadziły generalnie do większej integracji gospodarek państw, o tyle narastająca konkurencja w odniesieniu do relatywnie niewielkiej wciąż bazy zasobów surowców mineralnych uznawanych za krytyczne doprowadziła do ruchów odwrotnych od globalizacji, a mianowicie do wzrostu protekcjonizmu. Przykładem jest kryzys z 2010 r., w wyniku którego Chińska Republika Ludowa wprowadziła kwoty kontyngentowe dla eksportu pierwiastków ziem rzadkich (Hatch, 2012).

Ze względu na zwiększoną podatność niektórych surowców mineralnych na utrudnienia w funkcjonowaniu łańcuchów dostaw, wynikającą najczęściej z praktyk protekcjonistycznych, a także istotność tych surowców dla nowoczesnej gospodarki kolejne państwa przyjęły rozwiązania uznające je za surowce krytyczne lub strategiczne (Smakowski, 2011), czego prekursorem były Stany Zjed-

noczone Ameryki Północnej (zob. rozdział dotyczący bezpieczeństwa surowcowego w: Szamałek, 2007). Podejście to stało się fundamentem w kształtowaniu polityki surowcowej także w Unii Europejskiej, jednak dotąd instytucje unijne (Komisja Europejska, Parlament Europejski) ograniczały się przede wszystkim do ogłaszania komunikatów w sprawie list surowców krytycznych (*critical raw material* – CRM). Działania te nie były poparte regulacjami prawnymi określającymi konsekwencje uznania konkretnego surowca za surowiec o randze krytycznej. Tym samym listy surowców krytycznych UE podlegały krytyce jako oddziałujące na politykę surowcową wyłącznie w sferze deklaracji.

Podejście Unii Europejskiej, dotąd unikającej kreowania polityki surowcowej zabezpieczonej odpowiednimi instytucjami prawnymi, ma szansę zmienić się w związku z inicjatywą wydania rozporządzenia *Critical Raw Materials Act* (CRMA), które ma ustanowić ramy prawne dla wspólnej polityki europejskiej w kwestii zapewnienia bezpieczeństwa dostaw surowców obarczonych takim ryzykiem. Obecnie CRMA znajduje się w fazie projektu, który zawiera propozycje wprowadzenia nowych instytucji prawnych, ich istota jest dyskutowana w niniejszym artykule. Na dzień 29.01.2024 r. projekt CRMA został przyjęty przez Parlament Europejski i oczekuje na zatwierdzenie przez Radę Unii Europejskiej oraz publikację w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Co ważne regulacje CRMA będą wywierały doniosły wpływ na regulacje krajowe

¹ Instytut Nauk Geologicznych, Uniwersytet Wrocławski, plac Maksa Borna 9, 60-204 Wrocław; piotr.wojtulek@uwr.edu.pl

² Pracownia Prawa Geologicznego i Górniczego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski, ul. Uniwersytecka 22/26, 50-145 Wrocław

³ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; slawomir.mazurek@pgi.gov.pl

państw członkowskich Unii Europejskiej. W związku z tym celem artykułu jest również analiza wpływu projektowanego aktu prawnego na porządek prawny Polski, w tym przede wszystkim na polskie prawo geologiczne i górnicze.

PROJEKT ROZPORZĄDZENIA UE

Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego ramy na potrzeby zapewnienia bezpiecznych i zrównoważonych dostaw surowców krytycznych oraz zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 168/2013, 2018/858, 2018/1724 i 2019/1020 (*Critical Raw Materials Act* – CRMA) został opublikowany 16 marca 2023 r. przez Komisję Europejską. Projektodawcy opisywanego rozporządzenia zdają się podzielać w jego preambule ogólny negatywny odbiór dotychczasowej polityki surowcowej UE wskazując, że *działania nieregulacyjne okazują się niewystarczające, aby zapewnić UE dostęp do bezpiecznych i zrównoważonych dostaw surowców krytycznych* (Projekt CRMA, 2023). Najważniejszym celem projektu wskazanym w jego uzasadnieniu jest poprawa funkcjonowania rynku wewnętrznego przez ustanowienie ram służących zapewnieniu dostępu UE do bezpiecznych i zrównoważonych dostaw surowców krytycznych. Uzasadnienie precyzuje także dalsze cele szczegółowe, którymi są:

1. wzmocnienie poszczególnych etapów europejskiego łańcucha wartości surowców krytycznych;
2. dywersyfikacja przywozu surowców krytycznych do UE w celu zmniejszenia strategicznych zależności;
3. zwiększenie zdolności UE do monitorowania i ograniczania ryzyka zakłóceń dostaw surowców krytycznych;
4. zapewnienie swobodnego przepływu surowców krytycznych na jednolitym rynku przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony środowiska w drodze poprawy ich obiegu zamkniętego i zwiększenia zrównoważonego charakteru (Projekt CRMA, 2023).

Tak określone cele mogłyby sugerować zmniejszenie roli europejskich złóż kopalin jako źródeł surowców dla jednolitego rynku Unii Europejskiej. Jednak projekt rozporządzenia akcentuje w swoim uzasadnieniu także potrzebę inwestycji w rozpoznanie budowy geologicznej krajów UE (art. 18 CRMA – krajowe programy poszukiwań) pod kątem występowania w nich złóż kopalin wskazując, że *w wszystkich państwach członkowskich wiedza o złożach mineralnych często sięga czasów, gdy surowce krytyczne nie były tak poszukiwanymi zasobami jak obecnie* (Projekt CRMA, 2023). Podejście to dostrzegalne jest w regulacjach proponowanych w projekcie rozporządzenia, które będą wywierały niewątpliwie doniosły wpływ na dziedzinę prawa określającą stosunki prawne w zakresie geologii i górnictwa, podlegających w Polsce reżimowi ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – *Prawo geologiczne i górnicze* (Ustawa, 2011; dalej jako pr.g.g; por. Wojtulek i in., 2020). Wydaje się, że zauważenie przez unijnego projektodawcę problemów, z którymi boryka się obecnie branża geologiczna i górnicza (brak akceptacji społecznej dla inwestycji górniczych, problemy środowiskowe, utrudniony dostęp do finansowania, długie i złożone procedury wydawania pozwoleń – z uzasadnienia projektu CRMA), może stanowić nowe otwarcie służące wytworzeniu bardziej

pozytywnego klimatu dla rozwoju badań geologicznych i inwestycji górniczych w państwach Unii Europejskiej.

W przypadku CRMA istotną kwestią jest rodzaj aktu prawnego, jaki ma służyć regulacjom związanym z realizacją polityki surowcowej Unii Europejskiej. Projekt dotyczy bowiem rozporządzenia, a zatem aktu prawnego o najszerszym zasięgu, obowiązującego na obszarze całej Unii Europejskiej, który jest wydawany na podstawie art. 288 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*. Rozporządzenie w prawie Unii Europejskiej korzysta z najwyższej pozycji w hierarchii aktów prawnych, stanowiąc źródło prawa wtórnego, czyli przyjętego na podstawie traktatów. Ma ono moc bezpośrednio obowiązującą, w związku z czym postanowienia rozporządzenia obowiązują wprost w porządkach prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej, bez potrzeby implementacji tych regulacji do prawa krajowego (por. Witkowska, 2008). Ma to także swoją konsekwencję w postaci możliwości powoływania się na normy wynikające do tego typu aktów prawnych przed sądami krajowymi.

Projekt rozporządzenia CRMA przewiduje *Preambułę* oraz 10 rozdziałów: 1) *Przepisy ogólne*, 2) *Surowce krytyczne i strategiczne*, 3) *Wzmocnienie unijnego łańcucha wartości surowców*, 4) *Monitorowanie i ograniczanie ryzyka*, 5) *Zrównoważoność*, 6) *Partnerstwa strategiczne*, 7) *Zarządzanie*, 8) *Przekazane uprawnienia i procedura komitetowa*, 9) *Zmiany* oraz 10) *Przepisy końcowe*. Należy podkreślić, że tylko część przepisów projektu CRMA jest poświęconych kwestiom mniej lub bardziej związanym z geologią i tylko tych regulacji dotyczy niniejszy artykuł. Mają one realizować zasadniczy cel związany z obszarem geologii i górnictwa, wyeksponowany w art. 1 ust. 2 lit. a projektu CRMA, który zakłada, że *zdolność wydobywacza Unii umożliwi wydobycie rud, minerałów lub koncentratów potrzebnych do produkcji co najmniej 10% jej rocznego zużycia surowców strategicznych w stopniu, w jakim umożliwiają to unijne zasoby*.

NOWE INSTYTUCJE PRAWNE W PROJEKCIE ROZPORZĄDZENIA UE

Projekt rozporządzenia wprowadza nowe, nieznane dotąd prawu europejskiemu instytucje prawne, które będą miały doniosły wpływ na funkcjonowanie branży geologicznej i górniczej we wszystkich państwach tworzących wspólnotę Unii Europejskiej. Poszczególne instytucje omówione zostały w poniższych podrozdziałach.

Surowce strategiczne i krytyczne

Projekt przewiduje prawną regulację instytucji surowca strategicznego oraz krytycznego deklarując, że oba typy surowców będą wyznaczone na podstawie oceny, której procedury są opisane w odrębnych załącznikach. W przypadku surowców krytycznych metodologia ich wyznaczania będzie uwzględniała przede wszystkim wskaźniki ich znaczenia gospodarczego (EI – *Economic Importance*) oraz ryzyka (SR – *Supply Risk*) związanego z dostawami (art. 4 ust. 2 projektu CRMA). Projekt rozporządzenia CRMA zawiera także w formie załączników listy surowców strategicznych i krytycznych (tab. 1). Warto jednocześnie podkreślić, że surowce strategiczne i krytyczne nie doczekały się w projekcie własnych definicji legalnych.

Tab. 1. Surowce krytyczne i strategiczne Unii Europejskiej w projekcie rozporządzenia *Critical Raw Materials Act*
Table 1. Critical and strategic resources of the European Union in the attachment to the project of the *Critical Raw Materials Act*

Surowce krytyczne / <i>Critical raw materials</i>	Surowce strategiczne / <i>Strategic raw materials</i>
Antymon / <i>Antimony</i>	Bizmut / <i>Bismuth</i>
Arsen / <i>Arsenic</i>	Bor – jakość metalurgiczna / <i>Boro – metallurgy grade</i>
Boksyt / <i>Bauxite</i>	Kobalt / <i>Cobalt</i>
Baryt / <i>Baryte</i>	Miedź / <i>Copper</i>
Beryl / <i>Beryllium</i>	Gal / <i>Gallium</i>
Bizmut / <i>Bismuth</i>	German / <i>Germanium</i>
Bor / <i>Boron</i>	Lit – w standardzie wymaganym dla baterii <i>Lithium – battery grade</i>
Kobalt / <i>Cobalt</i>	Magnez metaliczny / <i>Magnesium metal</i>
Węgiel koksowy / <i>Coking coal</i>	Mangan – w standardzie wymaganym dla baterii <i>Manganes – battery grade</i>
Miedź / <i>Copper</i>	Grafit naturalny – w standardzie wymaganym dla baterii <i>Natural graphite – battery grade</i>
Skaleń / <i>Feldspar</i>	Nikiel – w standardzie wymaganym dla baterii <i>Nickel – battery grade</i>
Fluoryt / <i>Fluorite</i>	Platynowce / <i>Platinum Group Metals</i>
Gal / <i>Gallium</i>	Metale ziem rzadkich do produkcji magnesów (Nd, Pr, Tb, Dy, Gd, Sm, Ce) <i>Rare Earth Elements for magnets</i>
German / <i>Germanium</i>	Krzem metaliczny / <i>Silicon metal</i>
Hafn / <i>Hafnium</i>	Tytan metaliczny / <i>Titanium metal</i>
Hel / <i>Helium</i>	Wolfram / <i>Tungsten</i>
Metale lekkich ziem rzadkich / <i>Light Rare Earth Elements</i>	
Metale ciężkich ziem rzadkich / <i>Heavy Rare Earth Elements</i>	
Lit / <i>Lithium</i>	
Magnez / <i>Magnesium</i>	
Mangan / <i>Manganium</i>	
Grafit naturalny / <i>Natural graphite</i>	
Nikiel – w standardzie wymaganym dla baterii <i>Nickel – battery grade</i>	
Niob / <i>Niobium</i>	
Fosforyt / <i>Phosphate rock</i>	
Fosfor / <i>Phosphorus</i>	
Platynowce / <i>Patinum Group Metals</i>	
Skand / <i>Scandium</i>	
Krzem metaliczny / <i>Silicon metal</i>	
Stront / <i>Strontium</i>	
Tantal / <i>Tantalium</i>	
Tytan metaliczny / <i>Titanium metal</i>	
Wolfram / <i>Tungsten</i>	
Wanad / <i>Vanadium</i>	

Projekty strategiczne

Podstawowym rozwiązaniem służącym zwiększeniu aktywności państw członkowskich w zakresie badań geologicznych proponowanym w projekcie CRMA ma być instytucja projektu strategicznego. Projekt taki ma przyczynić się do poprawy dostępu do surowców w sektorach na kolejnych szczeblach łańcucha wartości (Uzasadnienie projektu CRMA). Ustanowienie projektu ma się wiązać z odrębną, uproszczoną procedurą wydawania pozwoleń i ułatwieniami w uzyskiwaniu dostępu do finansowania. Należy podkreślić, że obowiązki w tym zakresie zostały sędowane w dużej mierze na państwa członkowskie (art. 7 ust. 3 projektu CRMA w związku z art. 14 ust. 1 i 2 projektu CRMA), które nadają projektom strategicznym charakter priorytetowy (art. 9 ust. 2 projektu CRMA).

Instytucja projektu strategicznego została uregulowana w trzecim rozdziale, w odrębnej sekcji pierwszej projektu CRMA. Projekty o charakterze geologicznym lub górniczym w zakresie wydobywania kopalin ze złóż stanowią tylko jedną z możliwości uzyskania statusu projektu strategicznego. Precyzuje to definicja projektu dotyczącego surowców, który według projektu CRMA oznacza dowolny planowany obiekt lub dowolną planowaną znaczną rozbudowę lub zmianę przeznaczenia istniejącego obiektu, w którym prowadzona jest działalność wydobywcza, przetwórcza lub w zakresie recyklingu surowców (art. 2 pkt 15 projektu CRMA). Celem projektu strategicznego jest przyczynienie się do bezpieczeństwa unijnych dostaw surowców strategicznych, a zatem w jego zakres będą wchodzić także działania związane m.in. z recyklingiem czy przetwórstwem surowców mineralnych. Wydawanie

decyzji w sprawie projektów strategicznych będzie kompetencją Komisji Europejskiej, która decyzję tę wydawać będzie w oparciu o opinię Europejskiej Rady ds. Surowców Krytycznych.

Krajowe programy poszukiwań

Istotną nowością proponowaną do wprowadzenia do krajowych systemów prawnych w zakresie geologii jest instytucja *Krajowego programu poszukiwań ukierunkowanych na surowce krytyczne*. Opracowanie takiego programu będzie obowiązkiem każdego państwa członkowskiego (art. 18 ust. 1 projektu CRMA), które będzie musiało przekazywać swój program Komisji Europejskiej (art. 18 ust. 3 projektu CRMA). Ponieważ unijny projektodawca zdaje sobie sprawę z ogólnej zasady gospodarki surowcami mineralnymi, w myśl której ludzkość wykorzystuje zasoby w kolejności ich zmniejszającej się jakości ekonomicznej, co prowadzi do zwiększania się kosztu jednostki produkcji (Barnett, Morse, 1963), w art. 18 ust. 2 wyróżnia on wśród istotnych informacji do zawarcia w programach te, które dotyczą badań z zakresu nauk o Ziemi, w tym badania geofizyczne. Tak sformułowana regulacja wskazuje badania geologiczne jako istotny element nowego podejścia do polityki surowcowej w Unii Europejskiej, co może przyczynić się np. do lepszego rozpoznania budowy geologicznej głębokiego podłoża w zakresie występowania nowych złóż kopalin.

Wśród najważniejszych elementów *Krajowego programu poszukiwań* wymienione zostały:

1. mapowanie surowców mineralnych w odpowiedniej skali;
2. kampanie geochemiczne, mające na celu m.in. ustalenie składu chemicznego gleb, osadów i skał;
3. badania z zakresu nauk o Ziemi, takie jak badania geofizyczne;
4. przetwarzanie danych zgromadzonych w ramach poszukiwań ogólnych, w tym przez opracowywanie map predykcyjnych;
5. ponowne rozpatrzenie istniejących danych z badań z zakresu nauk o Ziemi w celu sprawdzenia obecności niezidentyfikowanych wystąpień złóż minerałów zawierających surowce krytyczne (art. 18 ust. 2 projektu CRMA).

Instrumenty prawne promujące monitorowanie i ograniczanie ryzyka w zakresie dostaw surowców krytycznych

Elementami tych instrumentów są:

1. ocena na poziomie wspólnotowym ryzyka dotyczącego dostaw surowców krytycznych, co jest związane m.in. z analizą przepływów handlowych czy oceną zdolności produkcyjnych;
2. sprawozdawczość dotycząca zapasów strategicznych w państwach członkowskich;

3. koordynacja zapasów strategicznych państw członkowskich;
4. możliwość wspólnych zakupów surowców.

Projekt CRMA stanowi, że obowiązek dostarczenia informacji służących ocenie ryzyka związanego z dostawami surowców krytycznych będzie spoczywał na *krajowych agencjach dostaw i agencjach informacyjnych zajmujących się surowcami krytycznymi lub, w przypadku braku takich agencji, na odpowiednich organach krajowych odpowiedzialnych za tę kwestię* (art. 19 ust. 2 w zw. z art. 35 ust. 6 lit. c projektu CRMA).

Instrumenty prawne promujące odzysk surowców z odpadów wydobywczych

Oprócz krajowych programów poszukiwań, odnoszących się do pierwotnych źródeł surowców uznawanych za krytyczne lub strategiczne, projekt CRMA przewiduje także scedowanie na państwa członkowskie obowiązku stworzenia krajowych programów służących zwiększeniu wymiaru odzysku surowców z odpadów, zgodnie z postulatami dążenia do gospodarki typu obiegu zamkniętego. Według art. 25 ust. 1 projektu CRMA programy te powinny dotyczyć *zwiększenia skali zbierania odpadów o wysokim potencjale odzysku surowców krytycznych i zapewnienie wprowadzenia tych odpadów do odpowiedniego systemu recyklingu w celu maksymalizacji dostępności i jakości materiału nadającego się do recyklingu w zakładach recyklingu surowców krytycznych*. Zrodzi to po stronie państw członkowskich także obowiązki związane z inwentaryzacją oraz stworzeniem strategii wykorzystania odpadów wydobywczych⁴. Aby podkreślić wagę tego typu odpadów w tworzeniu krajowych programów obiegu zamkniętego został im poświęcony odrębny art. 26 w projekcie CRMA. Nakłada on na podmioty zobowiązane konieczność przedłożenia planów gospodarowania odpadami zgodnie z dyrektywą o odpadach wydobywczych (2006/35/WE). Podmioty te, czyli operatorzy obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, będą obciążone obowiązkami związanymi z dokonaniem oceny ekonomicznej dotyczącej potencjalnego odzysku surowców krytycznych z odpadów wydobywczych znajdujących się w ich dyspozycji. Inny obowiązek projekt CRMA formułuje w zakresie gospodarki odpadami wydobywczymi wobec państw członkowskich: ma on dotyczyć stworzenia bazy danych na temat wszystkich zamkniętych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (w tym tych opuszczonych) zlokalizowanych na ich terytorium (art. 26 ust. 4–7 projektu CRMA).

Europejska Rada ds. Surowców Krytycznych

Nowym organem działającym przy Komisji Europejskiej ma być Europejska Rada ds. Surowców Krytycznych, w skład której mają wchodzić państwa członkowskie UE oraz Komisja Europejska (art. 35 ust. 1 projektu CRMA). Rada ma obradować w czterech podgrupach, z których dwie odnoszą się *stricto* do działalności geologicznej i są

⁴ W tym zakresie przepisy projektu CRMA są kompatybilne do przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającej niektóre dyrektywy. Dyrektywa ta zawiera katalog odpadów, implementowany do polskiego porządku prawnego, w którego rozdziale 01 określono specyficzny typ odpadów, jakimi są odpady *powstające przy poszukiwaniu, wydobyciu, wzbogacaniu oraz przeróbce fizycznej i chemicznej minerałów* (odpady wydobywcze), a także do przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/21/WE z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego oraz zmieniającej dyrektywę 2006/35/WE.

nimi: podgrupa ds. omawiania i koordynacji finansowania projektów strategicznych oraz podgrupa zrzeszająca krajowe instytuty lub służby geologiczne. W przypadku pierwszej podgrupy jej najważniejszym zadaniem ma być dyskusja i wydawanie opinii dotyczącej zgłaszanego wniosku o ustanowienie projektu strategicznego (art. 6 ust. 4 projektu CRMA). Opinia Europejskiej Rady ds. Surowców Krytycznych będzie miała charakter niewiązący, ponieważ decyzję w sprawie będzie wydawać Komisja Europejska (art. 6 ust. 6 projektu CRMA). W odniesieniu do drugiej podgrupy, kompetencje rady będą się sprowadzać do omawiania krajowych programów poszukiwań i ich realizacji (art. 18 ust. 6 projektu CRMA). Podgrupa ta ma także prowadzić dyskusje w temacie potencjalnej współpracy transgranicznej w zakresie poszukiwań złóż kopalin, wytworzenia dobrych praktyk w odniesieniu do tworzenia programów poszukiwań oraz możliwości stworzenia zintegrowanej bazy danych na potrzeby przechowywania wyników programów krajowych (art. 18 ust. 6 projektu CRMA).

DYSKUSJA

Regulacje projektu *Critical Raw Materials Act* a polskie prawo geologiczne i górnicze

Projekt CRMA stanowi kolejny akt prawa wtórnego Unii Europejskiej dotyczący zasobów naturalnych ziemi znajdujących się na terytorium państw członkowskich UE. Tym samym będzie miał on doniosły wpływ na zakres regulacji polskiego prawa geologicznego i górniczego. Jednak w przeciwieństwie do poprzednich aktów prawa UE, związanych przykładowo z warunkami prowadzenia prac geologicznych i górniczych dotyczących złóż węglowodorów (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie warunków udzielania i korzystania z zezwoleń na poszukiwanie, badanie i produkcję węglowodorów – dyrektywa węglowodorowa), tym razem organy Unii Europejskiej proponują wydanie aktu prawnego znajdującego się najwyżej w hierarchii źródeł prawa wtórnego UE i obowiązującego bezpośrednio. Oznacza to, że regulacja zagadnienia zapewnienia dostępu do surowców krytycznych została potraktowana najbardziej priorytetowo spośród dotychczas regulowanych w prawie europejskim kwestii związanych z geologią.

Pomimo że *Critical Raw Materials Act* ma zostać przyjęty jako rozporządzenie, powstaje pytanie, czy jego przepisy będą wystarczające dla zapewnienia ich skuteczności w krajowych porządkach prawnych, co jest podstawowym wymogiem uczestnictwa kraju członkowskiego w UE (por. Wróbel, 2005; Becker, 2007). Choć w przeciwieństwie do dyrektyw, takich jak np. dyrektywa węglowodorowa (por. Wojtulek, Kocowski, 2018), postanowienia CRMA nie będą musiały być implementowane do aktów prawnych obowiązujących w Polsce, wskazać można przynajmniej kilka przepisów projektu CRMA, które będą wymagały dla swojej skuteczności zmian w polskim porządku prawnym. Konieczność tych zmian będzie związana z zasadą, według której w *dziedzinach unormowanych rozporządzeniami*

organy prawodawcze państw członkowskich są zobowiązane do uchylecia wcześniejszych przepisów prawnych niezgodnych z tymi rozporządzeniami oraz do powstrzymania się od ustanawiania takich przepisów w przyszłości (Biernat, 2006). Przykładem przepisu CRMA wymuszającego zmianę w krajowych regulacjach może być art. 7 ust. 3, który wskazuje, że *państwo członkowskie, którego terytorium dotyczy projekt strategiczny, wprowadza środki przyczyniające się do jego terminowej i skutecznej realizacji*. Już z literalnego brzmienia tego przepisu wynika obowiązek wprowadzenia do krajowego porządku prawnego regulacji, które zapewnią możliwość realizacji na obszarze państwa członkowskiego unijnej instytucji projektu strategicznego.

Biorąc pod uwagę tak zarysowane uwarunkowania wdrażania projektu CRMA, można wyróżnić przynajmniej kilka obszarów regulacji polskiego prawa geologicznego i górniczego, które mogłyby podlegać zmianom. Przykładowo, wspomniane wyżej wprowadzenie instytucji projektu strategicznego może oddziaływać na obszar polskich przepisów prawnych związanych z koncesjami geologicznymi. Kwestią wymagającą interakcji ze strony państwa będzie wyznaczenie właściwego organu administracji publicznej, odpowiedzialnego za ułatwianie i koordynację procesu wydawania pozwoleń na realizację projektów dotyczących surowców krytycznych (art. 8 ust. 1 projektu CRMA). Wymaganą zmianą może być także stworzenie odrębnej procedury koncesjonowania dla projektów strategicznych biorąc pod uwagę art. 9 ust. 1 projektu CRMA⁵. Innym obszarem zmian może być określenie zadań związanych z przygotowaniem i aktualizacjami krajowego planu poszukiwań, co może się wiązać np. z koniecznością uzupełnienia regulacji ustawowej dotyczącej zadań państwowej służby geologicznej (np. w przepisach Działu IX – Administracja, państwowa służba geologiczna, Krajowy Administrator Podziemnych Składowisk Dwutlenku Węgla i nadzór ustawy pr.g.g).

Warto podkreślić, że przyjęcie projektu CRMA spowoduje w Polsce funkcjonowanie obok siebie dwóch porządków prawnych odnoszących się do zagadnień geologicznych, co jest zgodne z ogólną linią doktrynalną i orzecznictwem w zakresie prawa UE. Zgodnie bowiem z wykładnią przedstawioną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w precedensowym orzeczeniu van Gend & Loos przeciwko holenderskiej administracji celnej z 5 lutego 1963 r. wspólnota europejska stanowi nowy porządek prawno-międzynarodowy, na rzecz którego państwa członkowskie ograniczyły część swoich praw suwerennych. Co więcej, w myśl zasady prymatu prawa UE nad prawem krajowym, wyrażonym w odrębnym orzeczeniu Flaminio Costa przeciwko E.N.E.L. z 15 lipca 1964 r., porządek prawny wspólnoty europejskiej został włączony do systemu prawnego państw członkowskich i ma charakter wiążący dla sądów krajowych. W związku z tym rozwój regulacji prawno-geologicznych w Unii Europejskiej wpływa na prawodawstwo krajowe, a w razie kolizji norm krajowych z unijnymi pierwsze z nich będą musiały ulec modyfikacji.

⁵ Art. 9 ust. 1 projektu CRMA: *W celu zapewnienia skutecznej administracyjnej realizacji procesów wydawania pozwoleń związanych z projektami strategicznymi realizowanymi w Unii promotorzy projektów i wszystkie zainteresowane organy zapewniają jak najszybszą realizację tych procesów zgodnie z prawem Unii i prawem krajowym.*

Regulacje CRMA a inne regulacje związane z sektorem geologiczno-górnictwem

Nie wszystkie przewidziane przez projekt CRMA instytucje odnoszące się do krajowego sektora geologicznego i górnictwa będą wymagały zmian w pr.g.g. Zmiany wynikające z CRMA do wprowadzenia poza pr.g.g. dotyczyć będą przede wszystkim instrumentów prawnych promujących odzysk surowców z odpadów wydobywczych, które powinny zmodyfikować ustawę z dn. 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Ustawa, 2008). Niewątpliwie zmiany te powinny objąć modyfikację zakresu obowiązków wytwórcy i posiadacza takich odpadów, który określony jest m.in. w art. 4 ustawy o odpadach wydobywczych. Podmiot będący wytwórcą lub posiadaczem odpadów będzie bowiem w myśl przepisów projektu CRMA obciążony kolejnym obowiązkiem dokonania oceny ekonomicznej dotyczącej potencjalnego odzysku surowców krytycznych z odpadów wydobywczych znajdujących się w jego dyspozycji (art. 26 projektu CRMA).

Tak zarysowane zmiany prawne niewątpliwie przyczynią się do większego uszczegółowienia sytuacji prawnej posiadaczy obiektów rozpatrywanych w geologii gospodarczej jako złoża antropogeniczne (zob. Uberman, 2012). Pomimo to, nawet po wejściu w życie CRMA samo pojęcie złoża antropogenicznego pozostanie pojęciem pozaprawnym, choć liczne są głosy optujące za objęciem regulacjami ustawowymi tej kategorii nagromadzeń substancji użytecznych, mogących być źródłem surowców mineralnych (Uberman, 2021). Przepisy planowanego rozporządzenia CRMA nie zawierają bowiem żadnych regulacji, które indukowałyby wprowadzenie instytucji złoża antropogenicznego do systemu prawa. Zasoby te zakwalifikowano prawnie do ścieżki odpadowej, a nie złożowej.

Regulacje CRMA a Polityka Surowcowa Państwa 2050

Istotnym zagadnieniem wynikającym z projektowanych przepisów CRMA jest kwestia ich oddziaływania na krajowe polityki surowcowe. Polska, podobnie jak niektóre inne kraje członkowskie Unii Europejskiej⁶, przyjęła Politykę Surowcową Państwa dnia 1 marca 2022 r. (Uchwała, 2022) w formie dokumentu strategicznego określającego cele działań państwa w tym zakresie (dalej jako PSP2050). Co istotne, postanowienia PSP2050 są częściowo poparte regulacjami prawnymi, które znajdują się między innymi w ustawie pr.g.g. i regulacje te także powinny zostać zweryfikowane pod kątem ich zgodności z prawem UE po wejściu w życie CRMA. Dotyczyć będzie to np. wymogu wskazania instytucji odpowiedzialnej za sprawozdawczość zapasów strategicznych (art. 35 ust. 6 lit. d w zw. z art. 21 projektu CRMA), co będzie strategiczną decyzją, którą będzie musiał podjąć rząd Rzeczypospolitej Polskiej po wejściu w życie przepisów omawianego w artykule rozporządzenia.

W Polsce instytucją posiadającą pewne kompetencje w zakresie gospodarki surowcami mineralnymi i takiej sprawozdawczości w wymiarze geologicznym jest obecnie

Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB), który pełni funkcję państwowej służby geologicznej (art. 163 ust. 1 pr.g.g.). Jednym z zadań tej służby jest wg ustawy pr.g.g. *inicjowanie, koordynacja i wykonywanie zadań zmierzających do rozpoznania budowy geologicznej kraju, w tym prac o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w szczególności dla odnowienia bazy surowcowej kraju czy ustalania zasobów złóż kopalin* (art. 162 ust. 1 pkt 1 pr.g.g.), w związku z czym PIG-PIB mógłby być rozpatrywany jako instytucja wskazana do realizacji obowiązków z art. 35 CRMA. W obecnym brzmieniu powoływanej przepisu kompetencje PIG-PIB w zakresie sprawozdawczości nie wydają się być jednak wskazane na tyle wyraźnie, aby można było wyznaczyć PIG-PIB jako agencję wykonującą zadania określone w art. 35 ust. 6 lit. c projektu CRMA. Wymagałoby to w naszej ocenie zmian w pr.g.g. w zakresie kompetencji PIG-PIB i rozszerzenia ich o zadania związane z ekonomiczną analizą rynków surowcowych. W przypadku wyboru PIG-PIB do pełnienia tak określonych funkcji w instytucji powinna zostać utworzona odpowiednia komórka wyspecjalizowana nie tylko w geologicznych aspektach gospodarki surowcami mineralnymi, lecz także w wyspecjalizowanych badaniach ekonomicznych uwzględniających także kwestie związane np. z handlem tymi surowcami. Inną możliwością w kwestii wyznaczenia podmiotu, który będzie realizował zadania sprawozdawcze z art. 19 ust. 2 w zw. z art. 35 ust. 6 lit. c projektu CRMA może być wskazanie instytucji innej niż Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy lub utworzenie nowej, specjalnie do tego powołanej agencji. W ten sposób kwestia ta została rozwiązana np. w Republice Federalnej Niemiec, gdzie istnieje Niemiecka Agencja Surowcowa (*Deutsche Rohstoffagentur*) działająca w obrębie Federalnego Ministerstwa Gospodarki i Ochrony Klimatu (*Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz*). Istotnym zadaniem tej agencji jest prowadzenie analiz i ocen międzynarodowych rynków surowcowych, ocena ryzyka dostaw surowców mineralnych oraz poszukiwanie nowych źródeł tych surowców (za stroną <http://deutsche-rohstoffagentur.de>). Agencja ta funkcjonuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 kwietnia 2020 r.⁷, realizując obowiązek wyznaczenia organu kontaktowego dla stosowania wcześniejszego aktu prawnego Unii Europejskiej dotyczącego surowców mineralnych, czyli rozporządzenia 2017/821 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2017 r. ustanawiającego obowiązki w zakresie należytej staranności w łańcuchu dostaw unijnych importerów cyny, tantalu i wolframu, ich rud oraz złota pochodzących z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka. Obowiązek ten sformułowany został w art. 10 tego rozporządzenia.

Niewątpliwie wejście w życie CRMA będzie miało doniosły wpływ na krajowe polityki surowcowe także w kontekście ich kompatybilności z polityką surowcową na poziomie unijnym. Problem ten jest o tyle istotny, że w razie braku aktualizacji krajowej polityki surowcowej w odpowiedzi na wejście w życie rozporządzenia CRMA może dojść do zaistnienia dwóch konkurencyjnych wobec

⁶ Przykładowo: Strategia Surowcowa Republiki Federalnej Niemiec z dnia 15 stycznia 2020 r., Mapa drogowa dla zrównoważonego zarządzania surowcami mineralnymi Królestwa Hiszpanii z sierpnia 2022 r. czy Plan surowcowy dla Francji z lipca 2018 r.

⁷ Gesetz zur Durchführung der Verordnung (EU) 2017/821 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 17. Mai 2017 zur Festlegung von Pflichten zur Erfüllung der Sorgfaltspflichten in der Lieferkette für Unionseinführer von Zinn, Tantal, Wolfram, deren Erzen und Gold aus Konflikt- und Hochrisikogebieten sowie zur Änderung des Bundesberggesetzes.

siebie podejść chociażby w kwestii ustalania listy surowców uznawanych za krytyczne lub strategiczne. W Polsce mogą wówczas zaistnieć aż cztery listy surowców uznawanych za priorytetowe: 1) surowce strategiczne dla polskiej gospodarki, 2) surowce krytyczne dla polskiej gospodarki, 3) surowce strategiczne UE oraz 4) surowce krytyczne UE. Ponadto część z tych surowców znajdzie się wielokrotnie na tych listach. Powstaje w związku z tym pytanie, czy Polska powinna utrzymywać odrębny system uznawania niektórych surowców za krytyczne lub strategiczne dla krajowej gospodarki, skoro tego typu system będzie działał także na poziomie wspólnotowym? W innych państwach członkowskich UE podejście do tego problemu jest obecnie różnorakie, np. polityki surowcowe Niemiec oraz Hiszpanii zrezygnowały z tworzenia własnych list surowców krytycznych, podczas gdy polityka Francji taką listę nadal zawiera. W opinii autorów niniejszego artykułu odpowiedź na postawione wyżej pytanie powinna uwzględniać zasadę pomocniczości, będącą podstawą funkcjonowania UE. Zasada ta oznacza, że każdy szczebel władzy powinien realizować te zadania, których nie jest w stanie skutecznie realizować szczebel niższy. *A contrario* w odniesieniu do podnoszonego tu problemu może to oznaczać, że krajowa polityka surowcowa państwa powinna zawierać autonomiczne rozwiązania przede wszystkim w zakresie tych surowców, które nie są objęte polityką surowcową na poziomie unijnym, a zachowanie poprawnie funkcjonującej bazy zasobowej tych surowców leży w interesie państwa członkowskiego. W związku z tym w ocenie autorów tego artykułu rezygnacja z określania surowców kluczowych dla polskiej gospodarki (połączono je z surowcami strategicznymi w jeden zbiór – surowców strategicznych) i brak wyodrębnienia kategorii surowców deficytowych (Mazurek i in., 2021) był i pozostaje dotąd założeniowym błędem polskiej polityki surowcowej. Uważamy, że wprowadzona do PSP2050 kategoria surowców krytycznych dla polskiej gospodarki, odrębnych od surowców krytycznych dla UE nie jest dobrym podejściem, lecz wprowadza chaos i wrażenie braku spójności z polityką UE (na chaos terminologiczny w koncepcji surowców krytycznych uwagę zwracają uwagę także Sermet i Auguścik, 2015). Obie listy surowców krytycznych różnią się wszak znacząco. Przeciwny pogląd, wspierający odrębne listy surowcowe dla Polski prezentują natomiast inni Autorzy w publikacjach dotyczących kształtowania polityki w zakresie surowców krytycznych i strategicznych (zob. Radwanek-Bąk i in., 2018; Galos i in., 2021).

O ile kwestia utrzymywania odrębnych, krajowych list surowców strategicznych i krytycznych jest sprawą kontrowersyjną i otwartą do dyskusji, o tyle sprawą, która powinna bezwzględnie znaleźć swoje miejsce w Polityce Surowcowej Państwa jest kwestia projektów strategicznych z CRMA. Konstrukcja tych projektów wymusza niejako na państwach członkowskich interakcję i współpracę, i tylko pod warunkiem takiej współpracy instytucja ta ma szansę stać się efektywnym narzędziem stymulującym badania służące powiększeniu bazy zasobowej surowców mineralnych. Wsparcie dla instytucji projektu strategicznego będzie po wejściu w życie rozporządzenia CRMA obowiązkiem Polski jako kraju członkowskiego, gdyż uczestnictwo we wspólnocie UE zobowiązuje kraje członkowskie do przestrzegania zasady lojalnej współpracy (art. 4 Traktatu o Unii Europejskiej). Z uwagi na to instytucja projektu strategicznego będzie wymagała nie tylko zmian w prawie

(dyskutowane w rozdziale 3.1.), ale także wypracowania odpowiedniej pragmatyki postępowania w sprawach związanych z tymi projektami, co powinno znaleźć swoje miejsce w PSP2050.

PODSUMOWANIE

Ostatnim, godnym uwagi zagadnieniem jest kwestia ewolucji regulacji prawno-geologicznych w prawie Unii Europejskiej. Projekt rozporządzenia CRMA jest kolejnym kamieniem milowym w rozwoju prawodawstwa europejskiego w zakresie geologii. Po przyjmowanych w latach 90. i w pierwszych dwóch dekadach XXI w. dyrektywach (oprócz dyrektywy węglowodorowej z 1994 r. wymienić warto na przykład także dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/30/UE z 12 czerwca 2013 r. w sprawie bezpieczeństwa działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich po raz pierwszy zagadnienia związane z gospodarką złożami kopalin mają stać się przedmiotem rozporządzenia UE. Fakt, że kwestia zasobów naturalnych Ziemi staje się przedmiotem regulacji organizacji ponadnarodowej, jaką jest Unia Europejska, jest precedensem zwłaszcza w kontekście zasady stałej suwerenności państw nad bogactwami i zasobami naturalnymi wyrażonej w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych uchwalonej w 1961 r. jako Deklaracja Narodów Zjednoczonych o stałej suwerenności nad bogactwami naturalnymi (US General Assembly, 1961; Osiejewicz, 2018). W tym kontekście przyjmowanie kolejnych aktów prawnych wkraczających w sferę uprawnień dotychczas realizowanych przez państwa w zakresie zarządzania być może świadczy o kształtowaniu się unijnego prawa geologicznego i górniczego, podobnie jak w przypadku innych podgałęzi prawa administracyjnego, które uległy procesowi europeizacji, czyli ujednolicenia prawa administracyjnego państw europejskich z prawem UE (por. Hauser i in., 2014).

Autorzy artykułu serdecznie dziękują anonimowemu Recenzentowi za wszelkie uwagi do artykułu.

LITERATURA

- BARNETT H.J., MORSE C. 1963 – Scarcity and Growth: The Economics of Natural Resource Availability. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- BECKER F. 2007 – Application of Community Law by Member State's Public Authorities: Between Autonomy and Effectiveness. *Common Market Law Review*, 44: 1035–1056.
- BIERNAT S. 2006 – Źródła prawa Unii Europejskiej. [W:] Barcz J. (red.), *Prawo Unii Europejskiej Zagadnienia Systemowe*. Wydaw. Prawo i Praktyka Gospodarcza. Warszawa.
- CHANG L., TAGHIZADEH-HESARY F., MOHSIN M. 2023 – Role of mineral resources trade in renewable energy development. *Renewable and Sustainable Energy Rev.*, 181, 113321.
- DYREKTYWA 94/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie warunków udzielania i korzystania z zezwoleń na poszukiwanie, badanie i produkcję węglowodorów. *Dz.U. UE z 1994 r.* nr L 164/3.
- DYREKTYWA 2006/21/WE z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego oraz zmieniająca dyrektywę 2004/35/WE. *Dz.U. UE L 102/15*.
- DYREKTYWA 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy. *Dz.U. UE L 312/3*.
- DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/30/UE z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie bezpieczeństwa działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich oraz zmiany dyrektywy 2004/35/WE. *Dz.U. UE L 178*.
- GALOS K., LEWICKA E., BURKOWICZ A., GUZIK K., KAMYK J., KOT-NIEWIADOMSKA A., SZLUGAJ J. 2021 – Nowa metodyka

- wyznaczania surowców kluczowych, strategicznych i krytycznych dla polskiej gospodarki. *Prz. Geol.*, 69 (10): 654–665.
- GAWLIK L. 2018 – The Polish power industry in energy transformation process. *Mineral Econom.*, 31: 229–237.
- HATCH G.H. 2012 – Dynamics in the Global Market for Rare Earths. *Elements*, 8: 341–346.
- HAUSER R., NIEWIADOMSKI Z.K., WRÓBEL A. (red.) 2014 – Europeizacja prawa administracyjnego. *System Prawa Administracyjnego*. Tom 3. Wydaw. C.H. Beck, Warszawa.
- JORDENS A., CHENG P.Y., WATERS K.E. 2013 – A review of the beneficiation of rare earth element bearing minerals. *Mineral. Eng.*, 41: 97–114.
- MAZUREK S., ROSZKOWSKA-REMIN J., SZAMAŁEK K., TYMIŃSKI M., MALON A. 2021 – Surowce mineralne deficytowe dla polskiej gospodarki – propozycja nowego podejścia do surowców strategicznych i krytycznych. *Prz. Geol.*, 69 (5): 273–286.
- NIEĆ M. 1990 – Geologia kopalniana. Wydaw. Geol., Warszawa.
- OSIEJEWICZ J. 2018 – Globalne zarządzanie zasobami ropy i gazu w perspektywie prawnomiędzynarodowej. Wydaw. C.H. Beck, Warszawa.
- RADWANEK-BAK B., GALOS K., NIEĆ M. 2018 – Surowce kluczowe, strategiczne i krytyczne dla polskiej gospodarki. *Prz. Geol.*, 66 (3): 153–159.
- ROZPORZĄDZENIE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/821 z dnia 17 maja 2017 r. ustanawiające obowiązki w zakresie należytej staranności w łańcuchu dostaw unijnych importerów cyny, tantalu i wolframu, ich rud oraz złota pochodzących z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka. *Dz.U. UE L 130/1*.
- ROZPORZĄDZENIE Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające ramy na potrzeby zapewnienia bezpiecznych i zrównoważonych dostaw surowców krytycznych oraz zmieniające rozporządzenia (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1724 i (UE) 2019/1020 (wniosek, stan na 29.01.2024).
- SERMET E., AUGUŚCIK J. 2015 – Krytycznie o pojęciu surowców krytycznych i nie tylko. *Zesz. Nauk. IGSMiE PAN*, 91: 171–177.
- SMAKOWSKI T. 2011 – Surowce mineralne – krytyczne czy deficytowe dla gospodarki UE i Polski. *Zesz. Nauk. IGSMiE PAN*, 81: 59–68.
- SZAMAŁEK K. 2007 – Podstawy geologii gospodarczej i gospodarki surowcami mineralnymi. Wydaw. Nauk. PWN, Warszawa.
- TRAKTAT o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 13 grudnia 2007 r. *Dz.U. UE C 326/47*.
- UBERMAN R. 2012 – Złoża antropogeniczne – problem wirtualny czy realny? *Górn. Odkryw.*, 53: 5–8.
- UBERMAN R. 2021 – Procedures leading to acquirement of mineral raw materials from anthropogenic deposits. *Gospod. Sur. Mineral.*, 37: 101–110.
- UCHWAŁA nr 39 Rady Ministrów z dnia 1 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Surowcowej Państwa”. *MP 2022 poz. 371*.
- UN General Assembly, 1961. Permanent sovereignty over natural resources (A/RES/1720). <https://www.refworld.org/docid/3b00f1cc70.html> (stan na 23.11.2023 r.).
- USTAWA z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych. *Dz.U. z 2008 r. nr 138 poz. 865*.
- USTAWA z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze. *Dz.U. z nr 163 poz. 981*.
- UZASADNIENIE do projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające ramy na potrzeby zapewnienia bezpiecznych i zrównoważonych dostaw surowców krytycznych oraz zmieniające rozporządzenia (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1724 i (UE) 2019/1020.
- WITKOWSKA M. 2008 – Zasady funkcjonowania Unii Europejskiej. Wydaw. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- WOJTULEK P.M., KOCOWSKI T. 2018 – Unijna zasada zapewnienia niedyskryminującego dostępu a system udzielania zezwoleń w polskim prawie geologicznym i górniczym. *Prz. Geol.*, 66: 85–92.
- WOJTULEK P.M., KOCOWSKI T., MAŁECKI W. 2020 – Prawo geologiczne i górnicze. Wydaw. C.H. Beck, Warszawa.
- WRÓBEL A. 2005 – Autonomia proceduralna państw członkowskich. Zasada efektywności i zasada efektywnej ochrony sądowej w prawie Unii Europejskiej. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 67: 35–58.

Praca wpłynęła do redakcji 18.12.2023 r.
Akceptowano do druku 6.02.2024 r.